

טיפול רב מערכתי בנושא הפנסיה

חלק א'

חלק זה דן בהיבטי "צדק חברתי". צדק מטבעו הוא ערכי, ואשר על כן לכל אחד תפיסה אחרת. עם זאת, חלק זה כולל עוולות אשר להערכתנו מהוות חלק מההסכמה החברתית של רב האנשים.

[1] העקרונות המנחים חלק זה הינם:

(א) יש לקבוע סף מינימלי שאותו רואה המדינה חובה לעצמה לספק למי שאין לו די משאבים מחסכון (או מאי חסכון) במהלך חייו. סף זה כולל:

(i) מחייה קצבת זקנה + הבטחת הכנסה, על בסיס מבחני הכנסה.

(ii) תרופות השתתפות המדינה בסל תרופות לאוכלוסיה הקשישה והחלשה, על בסיס מבחני הכנסה.

(iii) סעוד השתתפות המדינה בהוצאות סעודיות של אוכלוסיה חלשה, על בסיס מבחני הכנסה.

(iv) ניידות נסיעה חינם בתחבורה ציבורית.

(ב) הקטנת היקף האוכלוסייה שאין לה חסכון פנסיוני.

[2] הפתרונות:

(א) לענין סעיף א': יש צורך בחקיקה ו/או תקוני חקיקה קיימים.

(ב) לענין סעיף ב': הגברת החסכון באמצעות חקיקה מקילה ומקשיחה של מיסוי:

(i) יש להשוות את הטבות המס והנפקת אג"ח מדינה מיועד לכל מסגרות החסכון לטווח ארוך.

(ii) לחוקק חקיקה "מענישה" לעצמאים שאינם חוסכים לפנסיה באחד מהערוצים (קנס – מס).

(iii) לחוקק חקיקה שתקשה (עד מניעה מוחלטת) של כספי חסכון פנסיוני.

(iv) יש ליצור מסלול חסכון פנסיוני (Individual Retirement Plan) שיאפשר לשלב בין ערוצי החסכון הפנסיוני.

חלק ב'

חלק זה של המסמך זה אינו מתייחס להיבטים של היקף הבטחון הפנסיוני (היקפי הפרשה משכר, הבדלים בין קבוצות מיחסות וחלשות וכדומה). חלק זה מתייחס לכשלים במערכות המנהלות את כספי הציבור.

תוכן העינים

[1] תאור המערכת

[2] הבעיות

[3] קווים לפתרון

[1] תאור המערכת בתמציתיות

(א) שני ארועים שקרו לפני עשור או יותר מכתיבים את מפת התחום כיום:

(i) ועדת בכר שנתקה את נהול קופות הגמל מהבנקים.

(ii) הלאמת קופות הפנסיה הותיקות והלאמתן.

(ב) כיום, חמש חברות בטוח (מגדל, כלל, הראל, מנורה, והפניקס) מנהלות מעל 95% מכספי החסכון הפנסיוני (לא כולל קרנות פנסיה ותיקות שאינן מקבלות חברים חדשים).

(ג) אותן חמש חברות (מגדל, כלל, הראל, מנורה, והפניקס) מנהלות מעל 95% מכספי ביטוחי חיים.

(ד) ואותן חמש חברות (מגדל, כלל, הראל, מנורה, והפניקס) מנהלות מעל 55% מכספי קופות הגמל.

(ה) מערכת השווק וההפצה נשלטת על ידי אותן חברות שרכשו ורוכשות את סוכניות הבוטח ששמשו ככלי הפצה מרכזי של בטוחי מנהלים.

-
- (ו) המחוקק העדיף את מסגרת קרנות הפנסיה החדשות על פני ערוצי הגמל ובטוחי מנהלים, הן באפליה בהטבות מס, והן בהנפקת אגרות חוב לא סחירות בעלות תשואה צמודה וגבוהה, לקרנות הפנסיה בלבד.
- (ז) תלות גבוהה של קופות הגמל בערוץ השווק הבנקאי.

[2] הבעיות:

- (א) שליטה של מספר קטן של גופים על שוק של מאות מיליארדי ש"ח. לשליטה זו מספר היבטים:
- (i) העדר תחרות אמיתית בין נותני השירות. אין תחרות על איכות השירות במונחי יעוץ אוביקטיבי וזמינות (מהירות תגובה, איכות הסברים וכדומה), להיפך, המערכת תפעל להנמכת עלויות והעלאת דמי נהול הנגבים תוך תיאום בשתיקה (ראה עמלות הבנקים).
 - (ii) יכולת תמרון והכוונה של המנהלים לכיוון הנתיב המתאים להם (בין קרן פנסיה, לקופת גמל ובטוחי חיים).
 - (iii) יצירת מצב של "גדולים מדי מכדי ליפול" (ראה פרשת AIG בשוק ההון האמריקאי).
- (ב) שליטה של "טיקונים" בעלי חברות האחזקה של השוק הריאלי (דנקר, תשובה, המבורגר) במקורות הגיוס הפיננסים העיקריים. לשליטה זו מספר היבטים:
- (i) יכולת השפעה על הפנית משאבים לצרכי פתוח חברות האחזקה, ולא להשקעות המיטביות לשוק הפנסיוני (ראה הקשר בין הפניקס לדלק נדל"ן).
 - (ii) חוסר יכולת של מנהלי החסכון הפנסיוני לפעול באופן אגרסיבי נגד לווים השייכים לבעלים של חברות הנהול הפנסיוני (האם באמת יכול מנהל כלל בטוח לצאת נגד חברה בבעלות דנקר?). כיום אנו עדים לבצוע "תספורת" באגרות חוב כאשר הפניקס שותק ומנוע מלפעול כנגד חברת דלק.
 - (iii) מעוט השחקנים מוביל למערכת של "שמור לי ואשמור לך" – ראה כיצד הגופים המוסדיים שותקים נוכח הצעת רכש של מניות דלק אנרגיה, הצעה שאין בה שום יתרון (למוכרים). היום אשתף אתך פעולה, מחר אתה תעזור לי.

[3] הפתרונות

(א) הקטנת ניגודי עינים, ומניעת קרטליזציה:

- (i) המטרה - הגבלת נתח שוק של כל מנהל ו/או בעלות על מנהל ל-10% בלבד, בתוך 5 (חמש שנים), עם מדרגות ביניים. חברה שלא תרד בחלקה מהשוק תשלם קנסות (שלא תוכל לגבות בגינם דמי נהול).
- (ii) פתיחת שוק הנהול לחברות בטוח זרות בשלוב שותף מקומי.
- (iii) הפרדה בחוק בין בעלות משותפת (ישירה ועקיפה, מלאה או חלקית) על חברות נהול חסכון פנסיוני ו/או חברות המגייסות כספים, ו/או עסקים ריאליים.
- (iv) אסור על משווקים להיות בעלי ענין (במישרין ובעקיפין) בחברות מנפיקות ו/או מגייסות.
- (v) יצירת ועדות השקעה המורכבות מרוב מכריע של דירקטורים חיצוניים שאינם בעלים או מועסקים בחברת הנהול.
- (vi) השוואת תנאי המיסוי ודרישות הפקוח על השקעות בחו"ל להשקעות בישראל, ע"מ להגדיל את מרכיב ההשקעה בחו"ל, תוך הקטנת התלות במגייסי אשראי (אג"ח) חוץ בנקאי בישראל, הגדלת הפזור והקטנת סיכוני אשראי.

(ב) הגברת התחרות ואיכות השירות:

- (i) יצירת Data Base של כלל החוסכים בערוצי השווק השונים. המדינה תממן את הקמת מרכז המידע, ותגבה את עלותו מחברות הנהול על בסיס חלקן היחסי בסכומים המנוהלים.
- (ii) המדינה תתפעל את מרכז המידע, או תפריט אותו לחברת נהול שתמומן על ידי חברות הנהול על בסיס חלקן היחסי בסכומים המנוהלים.
- (iii) חקיקה שמטרתה החמרת קנסות לדוגמא (שישולמו על ידי חברות הנהול למבקש ההעברה), בגין השהייה ואי בצוע הוראות העברה.
- (iv) הגברת הפקוח החשבונאי על יתרות בחשבונות לקוחות לרמה של הבנקים המסחריים.

-
- (v) הקשחת אפשרויות פדיון מוקדם בערוצי חסכון לטווח ארוך, ע"מ שתמנע סיטואציה של שבירת חסכונות ובטול הפנסיה לגיל פרישה.
- (vi) להשוות את דמי הנהול המרביים בערוצי החסכון השונים (גמל, פנסיה, בטוחי חיים), ולהשתיתם על בסיס שווי תיק מנוהל וכיסוי עלויות גיוס כספים וטיפול בהפרשות שוטפות בלבד.
- (v) לתגמל סוכני גיוס מתוך עמלת הנהול והטיפול בלבד, תוך קביעת גג מרבי ב- %.
- (ג) סוף.